

Värdefullt om smärtpsychologi

NYA BÖCKER

Suzanne Skevington. **Psychology of pain.** 348 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 24.95. ISBN 0-471-95773-9.

Recensent: leg läkare Gunnilla Brattberg, Stockholm.

Många gånger har jag öppnat denna bok men tappat lusten redan innan jag börjat läsa. Layouten är hopplös, få rubriker, nästan ingen luft i texten och endast en illustration på 348 sidor. Man måste verkligen vara intresserad för att läsa den. Det har jag nu gjort och jag är mycket tacksam för det.

För kliniker och forskare

Författaren är lärare och forskare i klinisk psykologi, psykosomatisk medicin, smärta och omvårdnad med speciellt intresse för kvinnofrågor. Boken vänder sig i första hand till kliniker och forskare, i andra hand till studenter, sjuksköterskor, sjukgymnaster m fl som möter och behandlar människor med långvarig värk och smärta. Den spänner över ett mycket större område än vad titeln anger, och för den som söker referenser när det gäller psykologiska aspekter på smärta är boken en guldgruva. Den innehåller ca 1 000 referenser på 45 sidor.

Psykosociala aspekter i fokus

Författaren fastslår att både den medicinska och den personlighetspsykologiska modellen är otillräcklig för att utreda och behandla smärtpatienter. Den beteendepsykologiska modellen fokuserar för mycket på objektiva beteendemått och den kognitiva för mycket på den enskilda individen. »Psychology of pain» fokuserar de psykosociala aspekterna på smärta.

Boken inleds med kapitel om smärtfysiologi och mätmetoder, och författaren konstaterar, som så många andra har gjort, att smärta är en subjektiv upplevelse som svårtigen låter sig mätas. Det tredje kapitlet är det första kapitel som motsvarar titeln. Frågan om vem som blir smärtpatient diskuteras, och tonvikten läggs på psykosociala faktorer. Författaren tycker att man för mycket har ägnat sig åt att söka efter psykopatologiska avvikelser hos

individen och för lite har studerat omgivningens betydelse. Forskning om människors bilder, minnen och uppfattningar om värk och smärta relateras. Likaså sociala faktorer betydelser för om människor med värk och smärta blir patienter, var de söker hjälp och om de svarar på behandlingen. En inte obetydlig del av »värden» sker t ex hos hårfrisssan.

Forskning har visat att människor som har värk och smärta i allmänhet uppfattar den som fysisk medan de som själva inte har värk och smärta ofta förklarar att symtomen beror på psykologiska faktorer. Förmågan till bemästring (coping) ses enligt författaren för ofta som en individuell förmåga. Hon menar att det handlar om psykosociala interaktioner mellan människor som lever med smärta och dem som möter dessa människor. Copingförmåga kan till och med bero mer på omgivningsfaktorer än på individens personlighet. Rehabiliteringsresultatet är således beroende av social påverkan från många fler personer än från dem som är direkt involverade, patient och behandlare. Författaren talar vidare om »upward comparison», betydelsen av förebilder, dvs hur man som smärtpatient kan ha glädje av att möta människor som lever med värk och smärta och mår bra.

Betonar läkarens betydelse

Man talar ofta om betydelsen av patientens personlighet för behandlingsresultatet. I denna bok tar man också upp betydelsen av läkarens personlighet. Människointresse, kroppsspråk, politisk uppfattning och läkarnas copingförmåga när det gäller att möta smärtpatienter diskuteras. Författaren pekar även på att teamets psykiska hälsa och närvaro av konflikter har betydelse för behandlingsresultatet. »Compliance», dvs följsamhet med givna ordinationer, anses allmänt bero på patienten, men författaren påpekar att det lika gärna kan handla om vårdgivarens tillkortakommanden.

Psykosocial smärtmodell

Boken är så fylld av referat av olika forskningsrapporter att det ibland är svårt att veta vilken uppfattning som är för-

fattarens. Mitt bestående intryck är dock att författaren betonar det psykosociala sammanhanget i betydligt större utsträckning än många andra. Boken är skriven av en kvinna med intresse för kvinnofrågor, och hon ser smärtpatienten utifrån ett mycket brett perspektiv.

Författaren förmedlar vidare att individens egen uppfattning om värk och smärta och den subjektiva upplevelsen av smärtlindring anses vara lika viktig eller viktigare än objektiva mått. Av vem och hur behandlingen utförs anses vara lika viktigt eller viktigare än att behandling sker.

Boken avslutas med att författaren presenterar en psykosocial smärtmodell som utgår från smärtpatientens subjektiva uppfattning och hur andra människor och olika situationer påverkar denna uppfattning. På sista sidan kom äntligen en illustration.

För tung för grundutbildningen

Boken är oerhört värdefull för den som på ett djupare plan vill försöka förstå sina smärtpatienter, men den är för tung att läsa som litteratur under grundutbildningen. •

Ärftliga sjukdomar förklaras med molekylär genetik

Duncan J Shaw, ed. **Molecular genetics of human inherited disease.** 240 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 32.50. ISBN 0-471-93459-3.

Recensent: docent Maria Anvret, kliniskt genetiska avdelningen, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Den molekylära genetiken har under det senaste årtiondet medfört att allt fler ärftliga sjukdomar har fått en förklaring.

Denna bok beskriver jakten på och identifieringen av några av dessa sjukdomsgener. Samtidigt behandlas de problem som omgärdar forskningen

speciellt när det gäller möjligheterna att identifiera molekylära orsaker till multifaktoriella och polygena sjukdomar.

Diagnos via genen

Boken beskriver och ger ett historiskt perspektiv på hur generna för några av våra vanligast förekommande ärftliga sjukdomar har lokaliserats och karakteriserats. De sjukdomar man valt att diskutera är bl a cystisk fibros, den vanligaste recessivt nedärvda sjukdomen, och Duchennes–Beckers muskeldystrofi som har en könsbunden nedärvning. Den senare representerar den vanligaste formen av muskeldystrofi hos pojkar/män.

En stor del av boken ägnas åt sjukdomar vilka har visat sig vara orsakade av expansioner i gener. Dessa expansioner omfattar trinukleotidsekvenser vilka förekommer antingen i kodade eller i icke-kodade gensekvenser. De exempel som man valt att behandla är fragilt X, dystrofia myotonika och Huntingtons sjukdom.

I samtliga dessa fall har kunskapen och karakteriseringen av genen lett till att säker diagnos kan ges till patienten och berörda släktingar. Det har också medfört att man idag kan diagnostisera och utföra prediktiv testning när så önskas.

Viss uppfattning om sjukdomens progression kan också erhållas. Varje sjukdom beskrivs på ett lättillgängligt sätt ur ett forskningsperspektiv.

Problemet när det gäller mer komplexa sjukdomar belyses och exemplifieras med psykiatriska åkommor. Ett av problemen som finns inom denna kategori är den mycket varierande sjukdomsbilden (fenotypen). Det är därför viktigt att man är överens om vilka kriterier som gäller för respektive sjukdomsdiagnos. Om så inte är fallet är det svårt att kunna utföra associationsstudier och därmed identifiera ett genlokus. Dessa problem beskrivs på ett klart sätt i boken, och olika modeller diskuteras.

Snävt vinklad information

Duncan Shaw, som är redaktör för boken, har främst valt medförfattare bland sina tidigare kolleger. Detta är negativt för boken, eftersom det finns forskarkolleger som skulle kunna ge ytterligare information och plocka fram andra vinklingar på tidsförlopp vid jakten på respektive sjukdomsgen. Detta ger boken en snäv